

PITANJA I ODGOVORI

ZASTOR I ZAVJESA PO JEZIČNOME OSJEĆAJU I PRAKSI

Profesor Ivo Šoljačić pita kakva je razlika između riječi zastor i zavjesa. Njemu se čini da je razlika u tome što je zastor ono čime se što zastire, npr. na prozoru da ne ulazi svjetlo izvana, a zavjesa ono što na prozoru visi kao ukras.

U načelu on ima pravo jer to djelomično proizlazi iz osnovnih riječi od kojih su te imenice i izvedene. zastor od zastrijeti, a zavjesa zavjesiti i neizravno od vjesiti, visjeti. Kako zastrijeti znači prekriti da se ne vidi, a zavjesiti samo da nešto vjesi, visi, to bi on po svome jezičnom osjećaju imao pravo. U jeziku nije tako jer su u njem zastor i zavjesa često istoznačnice. Dovoljno je pogledati u nekoliko rječnika da se vidi da je tako jer se u definiciji jedne često navodi i druga.

Dovoljno je da navedem definiciji iz jednoga najnovijega rječnika, npr. Rječnika hrvatskoga jezika LZ i ŠK:

zastor – platno koje se vješa tako da štiti od pogleda i svjetla; zavjesa

zavjesa – ovješeni pokretni zaslon koji prekriva prozor ili koji drugi otvor radi zaštite od prejakog svjetla ili pogleda izvana ili odjeljuje dio prostora; zastor.

Međutim, kad se pogledaju upotrebne potvrde, vidi se da to često nisu istozačnice, nego su bliskoznačnice, da se jednostavno ne mogu zamjenjivati u svim surječjima, da preteže onako kako prof. Šoljačić osjeća. To što on osjeća, naziva se jezični osjećaj. A on je važan za praktičnu upotrebu jezika, a prema tome i za njegovo usmjerenje i usustavljanje. Danas su neki jezikoslovci spremni proglasiti jezični osjećaj kao neprimjereno pojavu za je-

zikoslovno razmatranje, a onda i sam naziv neprimjeren modernomu jezikoslovnomu shvaćanju. Zato u novijim jezikoslovnim djelima i nema naziva *jezični osjećaj*, u njima nalazimo nazive kao *kompetencija* (*sposobnost*) pa *performansa*. Kad pogledamo te nazive, preko njih dolazimo do naziva *izvorni govornik* kao osnovnoga mjerila je li što u jeziku dobro ili nije. Ako pak pogledamo opis uloge izvornoga govornika, onda vidimo da on jezične pojave ocjenjuje po svome jezičnom osjećaju. Dakle opet, iako posredno, dolazimo na isto. Da se ne upuštamo u cijelu tu zavrzlamu, kad bismo htjeli precizno do kraja riješiti sve što ti nazivi izazivaju, zaista bismo dospjeli u zavrzlamu, zato mi neka bude dopušteno da navedem ono što sam napisao o jezičnome osjećaju u *Jeziku - Školskome leksikonu*, a napisao sam to prije četrdeset godina:

“**JEZIČNI OSJEĆAJ**, poznavanje jezika stečeno nesvjesnim učenjem. Za jezičnu je praksu od golemoga značenja jer je j. o. jedan od njezinih glavnih usmjerivača. Ako je dobro razvijen, velika je pomoć u oblikovanju bogatog i bujnog, gipkog i glatkog stila. Budući da je zapravo proizvod jezične navike (koliko smo na jednu pojavu navikli, toliko nam je ona normalna), u prosuđivanju jezičnih pojava vrlo je varljiv kriterij. Zato u znanstvenom proučavanju jezika može poslužiti samo kao poticaj i podatak, a ne kao kriterij. Što je književni jezik razvijeniji, a njegova upotreba proširenija, to dobrog poznavanja književnog jezika nema bez svjesnog učenja.”

Mislim da je time bitno sve rečeno. Da se sada ne upuštamo u pojedinosti o kojima bi možda tko htio raspravljati ili bi trebalo raspravljati, dovoljno je da kažem da

se jezični osjećaj objektivizira ako se on ispita u velikoga broja izvornih govornika. No vratimo se na pitanje prof. Šoljčića. On ima pravo na svoje razlikovanje, a rekao sam da i opća praksa to tako pretežno razlikuje. Ako nesvjesno ili svjesno to prihvate i drugi, to će ona postati upotrebnom normom, a može i kodificiranom, pogotovu u pojedinim strukama, u kojima je takvo razlikovanje važno i potrebno. Što se

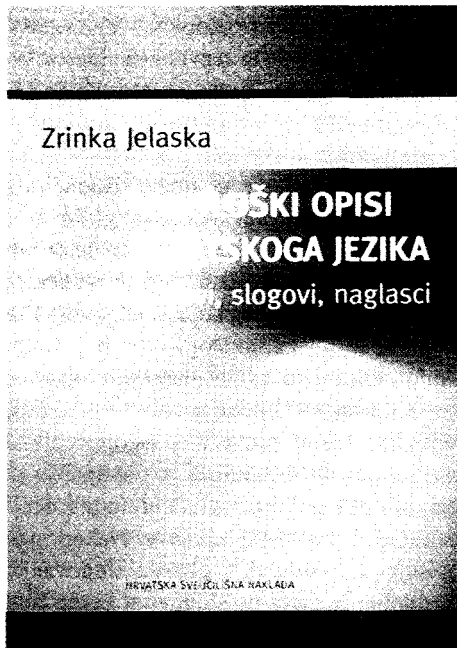
priručnika tiče, razumljivo je da se oni kolebaju između prakse i norme, ali koliko to ne mogu jednoznačno riješiti, ipak je dobro da to opisuju tako iz čega će se vidjeti da je zastor ono što zastire vidik, a zavjesa ono što visi da ukrasi i sl. Tek usavršavanje jezika može dovesti do njegove veće funkcionalnosti.

Stjepan Babić

OSVRTI

FONOLOŠKI OPISI HRVATSKOGA JEZIKA

Glasovi, slogovi, naglasci

Knjiga obaseže viii + 250 stranica, a podijeljena je na četiri glavna dijela: *Uvod*, *Glasovi*, *Slog* i *Naglasak*. Ispred tih je poglavlja *Predgovor*, a na kraju je opsežan popis literature.

međunarodna fonetska abeceda, rječnik glasovnog nazivlja i bilješka o autorici.

Autorica je za opći teorijski okvir izabrala spoznajni jezikoslovni pristup, poznatiji kao kognitivna lingvistika, koji promatra jezik kao sastavni dio opće ljudske spoznaje i zato važnim ne smatra samo strukturu jezičnih izraza, već i samoga govornika, njegove intuicije, namjere, conceptualizaciju i sl. Kao metodološki okvir svojem radu izabrala je višedimenzionalni (ona ga zove višeglasnim) fonološki pristup koji fonološke prikaze ne promatra kao linearan niz odsječaka (matrica razlikovnih obilježja), već kao slijed usporednih razina koji podsjeća na zapis glazbenih pjesama u kojima je u jednom redu zapisana melodija, a u drugomu njezin tekst. Stoga u Uvodu obrazlaže i objašnjava osnovne pojmove i postavke i teorijskoga i metodološkoga okvira postavljajući tako temelj izlaganju u idućim dijelovima knjige koji govore o pojedinim vidovima fonološke strukture hrvatskog jezika.

Prvi je dio posvećen glasovima, njihovu oblikovanju, ulozi u slogu, fonemskom položaju i opisu. Početno poglavlje toga dijela ukazuje na potrebu usustavljanja postojećega hrvatskog fonološkog nazivlja, jer u njemu za pojedine pojmove često ima